

ODONTOLOGAI REKOMENDUOJA

**APIE VAIKŲ
DANTIS**

Lietuvos Respublikos odontologų rūmų vardu už leidinio parengimą dėkoju Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Odontologijos instituto dėstytojams:

gydytojai odontologei **doc. dr. Rūtai Bendinskaitei**,
gydytojai vaikų odontologei **doc. dr. Vilmai Brukienei**,
gydytojai endodontologei **prof. dr. Vytautei Pečiulienei**,
gydytojai ortodontei **doc. dr. Laurai Linkevičienei**.

Lietuvos Respublikos odontologų rūmų Tarybos pirmininkas
Alvydas Šeikus

Alvydas Šeikus
Tarybos pirmininkas
Lietuvos Respublikos odontologų rūmai

Gerbiami tėveliai, globėjai,

Lietuvos Respublikos odontologų rūmai, matydami, kad Lietuvos vaikų burnos sveikatai skiriamas bene mažiausias dėmesys Europos Sąjungoje, o valstybė negali skirti pakankamai lėšų vaikų burnos sveikatos profilaktikai, nutarė išleisti mokomąjį leidinį apie vaikų burnos sveikatą, skirtą vaikučių tėveliams, seneliams, globėjams, ir pakviesti juos tapti Lietuvos Respublikos odontologų rūmų ambasadoriais, kurie padėtų skleisti žinią vaikams apie dantukų priežiūrą, skatintų su burnos sveikata susijusių naudingų įpročių, vertybių ir elgesio formavimąsi. Lietuvos Respublikos odontologų rūmai tik kartu su Jumis suvieniję jėgas gali pabandyti išugdyti naujas vaikučių kartas su sveika ir gražia šypsena.

Mokomąjį leidinį sudaro keturios dalys, kuriose pateikiami atsakymai į iškylančius klausimus apie vaikų dantukus. Jis įdomus ir unikalus tuo, kad tai ne tik spausdintinis leidinys, turintis išliekamąją vertę, bet yra ir interaktyvus. Vaikučių tėveliai, globėjai interneto svetainėje **www.odontologurumai.lt** paspaudę ant leidinio nuorodos galės Odontologų rūmams užduoti jiems rūpimus klausimus apie vaikų burnos sveikatą, o šie, surinkę iš gydytojų odontologų ir burnos priežiūros specialistų informaciją, pateiks atsakymus.

Lietuvos Respublikos odontologų rūmai leidinį „Odontologai rekomenduoja: apie vaikų dantis“ platina nemokamai. Tikimės, kad jis bus tęstinis ir pateiks vis kitas temas, susijusias su burnos sveikatos klausimais ir problemomis.

Norėčiau tikėti, kad rengiant kitus leidinius prisidės ir kitos mokslo ir valstybės institucijos. Šie leidiniai tikrai turės realią naudą Lietuvos piliečiams.

Tikėkime svajone!

NĖŠČIŲJŲ BURNOS LIGŲ PROFILAKTIKA

Cyd. odontologė doc. dr. Rūta Bendinskaitė

Nėščiąjų burnos sveikata svarbi ne tik būsimai mamai, bet ir jos kūdikiui. Sveika būsimos mamos burna – tai pirmas žingsnis užtikrinant vaiko burnos sveikatą. Tyrimai rodo, kad kai kurios burnos būklės nėštumo metu gali blogai paveikti kūdikį. Dantenų ir periodonto ligos susijusios su priešlaikiniu gimdymu ir mažu naujagimio svoriu. Padidėjęs kariesogeninių bakterijų kiekis mamos burnoje lemia didesnę kūdikio sergamumą dantų ėduonimi. Moksliniai tyrimai rodo, kad kūdikiai ėduonimi dažniausiai užsikrečia nuo mamų.

Pats nėštumas dantų nepažeidžia. Kiekviena besilaukianti moteris turėtų išsitiirti dėl rizikos sirgti burnos ligomis, kreiptis į odontologą patarimo dėl burnos higienos ir gydymo, jeigu jis reikalingas. Gydyti periodonto ligas ir dantis, šalinti dantis nėštumo metu galima, o geriausia tai daryti per antrąjį trimestrą.

Paprasčiausi patarimai nėščiosioms, norinčioms turėti sveikus savo ir būsimą kūdikio dantis:

- Valyti dantis du kartus per dieną dantų pasta su fluoru,
- Valyti tarpdančius siūlu ar tarpdančių šepetėliu,
- Reguliariai lankytis pas gydytoją odontologą.

Nėštumo metu į burną neretai patenka skrandžio rūgštys, kurios gali sukelti emalio erozijas. Nėštumo pradžioje tai vyksta dėl rytinio pykinimo, o vėliau – dėl susilpnėjusio ezofaginio sfinkterio ir padidėjusios gimdos spaudimo sukulto reflukso. Po vėmimo burną geriausiai praskalauti vandeniu ar fluoro tirpalu, o dantis išsivalyti vėliau, maždaug po valandos.

Nėščiosios didesnę riziką susirgti dantų ėduonimi turi dėl sumažėjusio pH burnoje, potraukio prie saldaus maisto ir mažesnio dėmesio burnos sveikatai. Ankstyvas ėduonies pažeidimas matyti kaip balta dėmė ant danties, dažniausiai pastebimas prie dantenų. Mamų, kurios intensyviau serga dantų ėduonimi, vaikai taip pat turi daugiau ėduonies pažeistų dantų. Nėščiosios, norėdamos sumažinti riziką sirgti ėduonimi, turėtų du kartus per dieną švariai išsivalyti dantis ir riboti cukraus vartojimą. Labiausiai vengti saldžių užkandžių. Kuo dažniau saldžiai užkandžiaujama, tuo didesnė tikimybė atsirasti ėduoniui. Ksilitolis ir chloheksidinas kaip pagalbinės priemonės gali būti naudojamos iš karto po gimdymo, kad kūdikiams būtų perduota mažiau kariesogeninių bakterijų.

Dantų, ypač krūminių, valymas nėščiosioms neretai sukelia pykinimą. Tačiau nevalyti dantų negalima, nes nešvari burna smarkiai padidina riziką susirgti ėduonimi, dantenų uždegimu bei periodontitu. Nėščiosioms valant dantis patariama:

- Dantų šepetėlį rinktis maža galvute,
- Dantis valyti lėčiau,

- Valant dantis užsimerkti ir susikonscentruoti į kvėpavimą,
- Pabandyti kitus dėmesio nukreipimo būdus, pvz., klausytis muzikos,
- Jei dantų pasta sukelia pykinimą, pakeisti ją kitos rūšies. Jei tai nepadeda, dantis valyti tik šepetėliu su vandeniu ir po to praskalauti skalavimo skysčiu su fluoru. Kai tik nebepykins, vėl naudoti dantų pastą su fluoru.

Kūdikio pieniniai dantys pradeda vystytis jau penktąją nėštumo savaitę. Sveika ir subalansuota dieta, kurioje yra pieno produktų, tokių kaip sūris ir jogurtas, viso grūdo kruopų ir duonos gaminių, kiaušinių, žuvies, tampa būtinų kūdikio dantų ir kaulų vystymuisi mineralų bei vitamino D šaltiniu.

Nėštumo metu dažnai susergama dantenų uždegimu. Pats nėštumas jo nesukelia. Bet jei dėl nepakankamos burnos higienos dantenų uždegimas jau buvo, jis paūmėja. Taip įvyksta dėl estrogeno ir progesterono kiekio svyravimų, sumažėjusio imuninio atsako ir burnos bakterijų pokyčių. Nėščiosioms rekomenduojama kruopščiai valyti dantis ir tarpdančius. Esant sunkesniai dantenų uždegimui reikia profesionalios higienos ir skalauti chloheksidino tirpalu.

Apie trisdešimt procentų nėščiųjų serga periodontitu – apydantį ardančiu uždegimu. Didesnis uždegimo mediatorių kiekis randamas vaisiaus vandenyse ir placentoje. Manoma, kad tai ir gali lemti priešlaikinį gimdymą. Dėl panašių priežasčių gali gimti ir mažesnio svorio kūdikiai: uždegimo mediatoriai trukdo kraujui patekti į placentą ir sukelia placentos nekrozę, kartu sulėtindami vaisiaus augimą.

Tinkama dantų priežiūra ir ligų profilaktika nėštumo metu gali sumažinti nėštumo problemas ir kūdikių dantys nebus taip pažeisti eduonies.

KAIP IŠSAUGOTI SVEIKUS VAIKO DANTIS?

Gyd. vaikų odontologė doc. dr. Vilma Brukienė

Tėvai turi suprasti, kad tai, ar jų vaikų dantys bus sveiki, ar pažeisti ęduonies, daugiausia priklauso nuo jų pačių pastangų. Ne atsitiktinai dantų ęduonis ir apydančio ligos vadinama elgsenos ligomis. Kitaip tariant, jos yra netinkamos ęmogaus elgsenos pasekmė. Dantų ęduonį dažniausiai sukelia apnašos ir jose esantys mikroorganizmai. Todėl svarbiausia jas pašalinti. Dantis valant šepetėliu ir pasta burnoje sumažėja mikroorganizmų, pašalinami maisto likučiai ir apnašos. Taip ne tik mechaniškai pašalinamos apnašos, bet ir fluoridai patenka ant danties paviršiaus.

Vis dar diskutuojama, kaip dažnai derėtų valyti dantis, tačiau įrodyta, kad du kartai per dieną yra optimalus variantas ir dažnesnis valymas nedaug pagerina burnos higienos būklę. Valyti dantis šepetėliu ir dantų pasta rekomenduojama vakare prieš miegą ir dar kartą bet kuriuo kitu dienos metu.

0-3 metų amžiaus vaikai

Svarbu, kad elementarios burnos higienos procedūros būtų atliekamos jau pirmaisiais vaiko gyvenimo metais. Rekomenduojama valyti ir masažuoti dantenas dar neišdygus dantims, kad pieniniams dantims dygti susiformuotų sveika, švari aplinka. Tik pasirodžius pirmajam dantukui būtina sudrėkintos marlės gabalėliu nuo jo valyti apnašas. Tai, žinoma, turėtų atlikti tėvai ar globėjai. Pirmaisiais gyvenimo metais nebūtina naudoti dantų šepetėlio, nebent taip patogiau tėvams.

Vėliau, siekiant užtikrinti gerą burnos higieną, reikėtų tinkamai parinkti higienos priemonės. Dantų šepetėlio dydis turi atitikti vaiko amžių ir rankos dydį. Šepetėlio šereliai turi būti iš aukščiausios kokybės sintetinio pluošto, turinčio geriausias valomąsias savybes. Tokie šepetėliai plastiškesni, ne taip greitai nusidėvi, higieniški. Vaikams rekomenduojama naudoti šepetėlius minkštais šereliais.

Daugelis vaikų mėgsta mėgdžioti tėvus ir valytis dantis patys. Tačiau ikimokyklinio amžiaus vaikai nepajėgūs gerai išsivalyti dantų. Žinoma, reikia skatinti juos mokytis elementarios burnos higienos, tačiau iki 6-7 metų jų

dantis turi valyti tėvai. Vaiko sugebėjimas taisyklingai išsivalyti dantis priklauso nuo rankų motorinių raumenų išsivystymo. Jaunesnių nei 8 metų vaikų rankų motorika nėra adekvati.

Iki trejų metų amžiaus vaikams, kurių visi dantys yra sveiki, rekomenduojama valyti dantis su dantų pasta, kurioje yra 500 ppm fluoridų. Jaunesniems nei trejų metų vaikams, bet jau turintiems éduonies pažeistų dantų, taip pat neįgaliams ir turintiems bendros sveikatos problemų vaikams gydytojas odontologas gali skirti valyti dantis su dantų pasta, kurioje yra 1000 ppm fluoridų. Tačiau reikia nepamiršti, kad vaiko dantis būtinai turi valyti tėvai. Dantų pasta reikia tik suvilgyti dantų šepetėlio šerelių galiukus. Išvalius dantis vaikas turėtų išspjauti dantų pastos likučius, neskalausti. Vakare prieš miegą išvalius dantis nieko nevalgyti ir negerti, išskyrus vandenį.

3–6 metų amžiaus vaikai

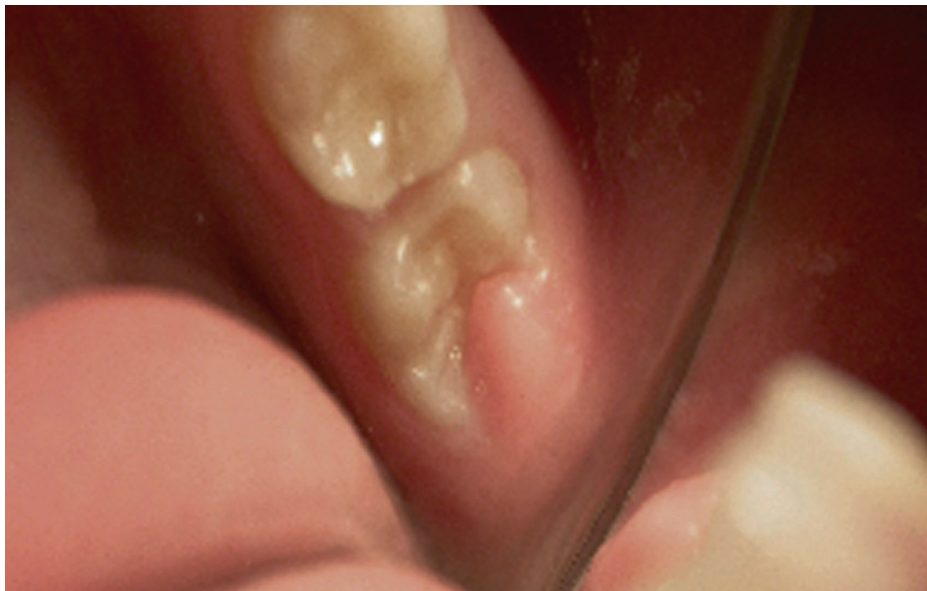
Šio amžiaus vaikams, jei jų visi dantys sveiki, rekomenduojama valyti dantis su dantų pasta, kurioje yra 1000 ppm fluoridų. Jei vaikas turi éduonies pažeistų dantų, taip pat neįgaliams ir turintiems bendros sveikatos problemų vaikams gydytojas odontologas gali skirti valyti dantis su dantų pasta, kurioje yra 1450 ppm fluoridų. Dantų pastos ant dantų šepetėlio turėtų būti žirnio dydžio. Išvalius dantis vaikas turi išspjauti dantų pastos likučius, burną išskalauti nedideliu kiekiu vandens. Vakare prieš miegą išvalius dantis nevalgyti ir negerti, išskyrus vandenį.

Vyresni nei 6 metų vaikai

Vyresniems nei šešerių metų vaikams, turintiems visus sveikus dantis, rekomenduojama valyti dantis su dantų pasta, kurioje yra 1000 ppm fluoridų. Vaikams, turintiems nors vieną éduonies pažeistą dantį, taip pat neįgaliams ir turintiems bendros sveikatos problemų vaikams gydytojas odontologas gali skirti valyti dantis su dantų pasta, kurioje yra 1450 ppm fluoridų. Dantų pastos kiekis ant dantų šepetėlio – 1–2 cm.

Išvalius dantis vaikas turi išspjauti dantų pastos likučius, burną išskalauti nedideliu kiekiu vandens. Vakare prieš miegą išvalius dantis nevalgyti ir negerti, išskyrus vandenį.

Nuo 6 iki 12 metų vietoj pieninių dantų dygsta nuolatiniai. Šis laikotarpis sutampa su amžiumi, kai vaikui rekomenduojama pradėti savarankiškai valyti dantis. Jis turi po truputį perimti atsakomybę už savo burnos sveikatą. Tačiau tėvų dalyvavimas ir kontrolė vis dar būtini. Tik užuot valę vaiko dantis, tėvai turi aktyviai stebėti, kaip jie tai daro patys. Kadangi dygstantys nuolatiniai dantys nesiekia sukandimo linijos, dantų šepetėlio šereliai nepasiekia ir neišvalo tokių dantų kramtomųjų paviršių (1 pav.).

1 pav. Dygstantis nuolatinis dantis

Nuolat esančios apnašos yra pražūtingos tokiems nesubrendusiems, menkai mineralizuotiems dantims. Jei vaikas nesugeba šių dantų kokybiškai išsivalyti pats, tai už jį turi atlikti tėvai. Ši procedūra ypač aktuali 5-7 gyvenimo metais, kai dygsta pirmieji nuolatiniai krūminiai dantys, ir 11-12 metais, kai dygsta antrieji nuolatiniai krūminiai dantys.

Taigi tėvų kontrolė ir pagalba būtina dar ilgą laiką, kol vaikas pradės savarankiškai valyti dantis. Tėvams galėtų padėti įvairios dažomosios medžiagos, išryškinančios apnašų susikaupimo vietas.

2 pav. Dažomosios medžiagos išryškina apnašas ant dantų paviršiaus

Išvalius dantis ir po to praskalavus burną dažomaisiais tirpalais arba sučiulpus tabletes, likusios ant dantų apnašos nusidažo įvairiai, priklausomai, kaip gerai išvalyta burna. Taip tėvai pastebės likusias apnašas ir padės vaikui jas nuvalyti (2 pav.).

Nors dantų valymas šepetėliu ir pasta yra efektyviausia bei labiausiai paplitusi burnos higienos priemonė, ją taikant negalima gerai pašalinti apnašų nuo visų danties paviršių. Ypač sunku šepetėliu nuvalyti apnašas nuo dantų kontaktinių paviršių. Viena svarbiausių pagalbinių burnos higienos priemonių yra higieniniai siūlai kontaktiniams dantų paviršiams valyti.

Vargu ar mažas vaikas sugebės taisyklingai ir efektyviai išvalyti kontaktinius paviršius higieniniu siūlu. Todėl iki 12 metų šią procedūrą turėtų atlikti tėvai. Higieninį siūlą patartina naudoti nors kartą per dieną, geriausiai po vakarienės, prieš įprastą dantų valymą arba po jo.

Burnos skalavimo skysčiai

Iki 6 metų amžiaus vaikams jokie burnos skalavimo skysčiai nerekomenduojami. Vyresniems nei 6 metų amžiaus vaikams, turintiems didelę dantų ėduonies atsiradimo riziką, burnos skalavimo skysčiai gali būti skiriami gydytojo odontologo kaip dantų ėduonies profilaktikos dalis.

Pirmas apsilankymas pas gydytoją odontologą

Pirmas apsilankymas pas gydytoją odontologą turėtų būti išdygus pirmajam dantiui. Turint sveikatos problemų ar įvykus traumai galima atvykti ir anksčiau. Gydytojas odontologas apžiūri kūdikio burną, pataria žindymo ir bendros sveikatos klausimais. Pirmas apsilankymas – tai puiki proga vaikui susipažinti su gydytojo odontologo kabinetu, jo personalu, ir taip išvengti odontologinių procedūrų baimės.

„Buteliuko éduonis“

„Buteliuko éduonis“ – tai daugybinio dantų éduonies rūšis su ypač specifine etiologija. Ši būklė pasireiškia vaikams, ilgai maitinamiems krūtimi ar iš buteliuko, taip pat maitinamiems naktimis, nevalant dantų. Kenkia čiulptukai, suvilgyti meduje, cukruje ar sirupe, įvairių saldintų gėrimų vartojimas naktimis.

3 pav. „Buteliuko éduonis“

APIE VAIKŲ DANTIS

Tai ypač ankstyvas ėduonies pažeidimas, paprastai apimantis viršutinio žandikaulio pieninius priekinius dantis, kartais – pieninius pirmuosius krūminius dantis ar net apatinio žandikaulio iltis (3 pav.).

„Buteliuko ėduonis“ atsiranda, kai vaikas migdomas duodant pieno ar kito cukraus turinčio gėrimo buteliuką. Tokiu pačiu būdu jis girdomas ar maitinamas krūtimi ir naktį. Vaikas užmiega, o pienas ar saldintas skystis „apgaubia“ viršutinius priekinius dantis. Angliavandenių gausus skystis – ideali terpė mikroorganizmams. Be to, miegant sumažėja seilėtekis, o kartu ir nesivalo burna.

Motinos pieno laktozė tokia pat kenksminga dantis kaip ir karvės pieno, jei pienas nėra nuvalomas ir užsilaiko ant dantų paviršiaus. „Buteliuko ėduonis“ progresuoja labai greitai. Prasidėjęs lūpiniame dantų paviršiuje, jis greitai apjuosia visą dantį. Iš pradžių atsiranda baltos matinės emalio dėmės. Toliau blogai maitinantis ir nesilaikant higienos baltos dėmės tampa ėduonies ertmėmis. Ėduoniui visiškai apjuosus dantį kaklelio srityje, šis lūžta ir lieka tik šaknis.

Vaiko burnos sveikata priklauso nuo tėvų pastangų. Iki 6–7 metų vaikui dantis turi valyti tėvai.

DANTŲ TRAUMINIAI PAŽEIDIMAI

Gyd. endodontologė prof. dr. Vytautė Pečiulienė

Viršutinio ir apatinio žandikaulio priekinių dantų trauminiai pažeidimai dažniau pasitaiko tarp berniukų. Pagrindinės tokių traumų priežastys – autoavarijos, įvairios kontaktinio sporto šakos, nelaimingi atsitikimai ir smurtas. Įtakos gali turėti ir individualūs anatomiciniai paciento ypatumai – išsikišę viršutiniai kandžiai, kurie gali būti nevysiškai uždengti viršutinės lūpos audiniais.

Įvykus traumai būtina nedelsiant kreiptis į gydytoją odontologą. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į nukentėjusiojo bendrą sveikatos būklę: ar nebuvo praradęs sąmonės, ar nesvaigsta galva, nepykina, nesutriko rega, atmintis. Pasireiškus šiems sutrikimams galima įtarti galvos smegenų traumą. Šiuo atveju bus reikalingos ne tik gydytojo odontologo, bet ir kitų specialistų (gydytojo oftalmologo, neurologo) konsultacijos. Gydytojo odontologo kabinete bus atliktas išsamus klinikinis ir rentgenologinis tyrimas.

Išskiriamos dvi pagrindinės dantų traumų grupės: dantų kietųjų audinių (danties vainiko ir šaknies įskilimai, lūžiai) bei apydančio pažeidimai (apie danties šaknį esančių audinių).

Danties kietųjų audinių pažeidimai gali būti:

1. Emalio lūžis – danties vainiko lūžis, kai pažeidžiamas tik emalis (1 pav.).
2. Emalio ir dentino lūžis – danties vainiko lūžis, pažeidžiantis emalį ir dentiną (2 pav.).
3. Komplikuotas vainiko lūžis – danties vainiko lūžis, kai atveriamą pulpos kamera (4 pav.).
4. Vainiko ir šaknies lūžis – danties vainiko lūžis, apimantis emalį, dentiną ir šaknies cementą.
5. Komplikuotas vainiko ir šaknies lūžis – danties vainiko lūžis, apimantis emalį, dentiną ir šaknies cementą, kai atveriamą danties pulpos kamera (5 pav.).
6. Šaknies lūžis – pažeidžiamas šaknies dentino, cemento ir pulpos vientisumas.

1 pav. 11 danties emalio lūžis

2 pav. 21 danties emalio ir dentino lūžis (nekomplikuotas)

3 pav. Lūžusio danties fragmentas

4 pav. 11 danties komplikuotas vainiko lūžis, 21 danties emalio ir dentino lūžis

5 pav. Komplikuotas 11 danties vainiko ir šaknies lūžis

6 pav. Pacientas lūžusio danties fragmentą atsinešė piene

SVARBU!

Nuskilus danties vainiko daliai būtina paieškoti lūžusio fragmento, o radus jį įdėti į indelį su šaltu pienu, fiziologiniu tirpalu, kraštutiniu atveju vandeniu ir atsinešti pas gydytoją odontologą (3, 6 pav.). Kuo anksčiau (per 24 val.) kreipsitės į specialistą, tuo geriau bus pagydyta dantų trauma.

Gydant dantis su lūžusiais vainikais siekiama išlaikyti gyvybingą danties viduje esantį audinį – pulpą ir atkurti estetinę šypseną. Ar pulpa liks gyvybinga, priklauso nuo laiko tarpo, praėjusio po traumos ir gydymo pradžios, ir nuo to, kaip arti pulpos yra lūžio linija. Nulūžus daliai danties vainiko (esant nekomplikuotam vainiko lūžiui) susidaro sąlygos burnoje esantiems mikroorganizmams lengviau prasiskverbti link danties pulpos ir ją pažeisti. Laiku nesikreipus į gydytoją odontologą, įvyks pulpos audinio nekrozė (apmirimas) – dantis taps negyvybingas. Tai padidina komplikacijų riziką – nustoja formuotis danties šaknis, atsiranda viršūninio periodonto audinių uždegimas, apie dantį esančiuose audiniuose susidaro pūlinys ir kt. Jeigu turite nuskilusio danties vainiko fragmentą ir jis atitinka lūžio kontūrus, jį galima „priklijuoti“ su odontologinėmis medžiagomis. Jeigu jo neturite, gydytojas danties vainiką atkurs su estetiniam pildymui naudojamomis medžiagomis. Kartais danties vainikas nulūžta taip, kad pulpos audinys aiškiai matyti lūžio srityje – gali pasirodyti raudonas taškelis ar vainiko lūžio paviršius gali pradėti kraujuoti (komplikuotas vainiko lūžis). Tokiu atveju reikia kuo skubiau kreiptis į gydytoją ir jis padės išlaikyti pulpos audinio gyvybingumą bei užtikrins šaknies vystymąsi.

Periodonto audinių pažeidimai (dantų išnirimai):

1. Sumušimas – pažeidžiami apie danties šaknį esantys audiniai, dantys nėra paslankūs, nepakinta padėtis dantų lanke, bet padidėja jų jautrumas perkusijai (lytėjimui).
2. Panirimas – periodonto audinių pažeidimas, kai dantys tampa paslankesni, tačiau padėtis dantų lanke nepakinta.
3. Dalinis išnirimas (ekstruzija) – danties pasislinkimas iš įprastinės padėties vertikalia kryptimi.
4. Šoninis išnirimas – danties pasislinkimas iš įprastinės padėties alveolėje horizontalia kryptimi. Dažniausiai šią traumą lydi žandikaulio alveolės įskilimas arba jos lūžis.
5. Įmušimas – danties pasislinkimas gilyn į alveolę (7 a, b pav.).
6. Visiškas išnirimas – kai dantis visiškai iškrenta iš alveolės (8 pav.).

7 a, b pav. 21 danties įmušimas kartu su emalio ir dentino lūžiu (kairėje). 8 pav. 11 ir 21 dantų visiškai išnirimai 21 danties įmušimas, 11 danties dalinis išnirimas (dešinėje)

Dantų sumušimo ir panirimo atveju pirmąją savaitę po traumos dažniausiai rekomenduojama minkšto maisto dieta. Esant daliniam išnirimui (ekstruzija) pagalba turi būti suteikiama kuo skubiau, nes uždelrus dėl susiformavusio krešulio danties alveolėje gali būti nebeįmanoma jo atstatyti į vietą. Ištikus šiai traumai išilgėjęs dantis gali trukdyti sukąsti. Tokiu atveju dviem savaitėms uždedamas vielos ir kompozito įtvaras (9 pav.). Išnirusį šoninį dantį būtina atstatyti į vietą ir įtvirti iki 4–6 savaičių.

Sunkiausių traumų grupei priskiriama danties įmušimas (7 a, b pav.) bei visiškas išmušimas iš alveolės (8 pav.). Išmušus dantį dalis šaknies paviršiaus lieka padengta dar gyvybingomis periodonto raiščio ląstelėmis. Įmušus dantį praėjęs po traumos laikas nėra pagrindinis danties gydymą lemiantis veiksnys, o visiškai išmušus dantį, norint išlaikyti išlikusių ląstelių gyvybingumą ir tikėtis sėkmingo gydymo, jis yra lemiamas.

SVARBU!

- Kuo ilgiau išmuštas dantis bus sausoje aplinkoje (pvz., ant žemės, servetėlėje ar delne), tuo mažiau galimybių, kad atstatytas (replantuotas) dantis sėkmingai prigis, tuo didesnė vėlesnių traumos komplikacijų rizika.
- Suradę išmuštą dantį jokių būdu jo mechanškai nevalykite ir nedezinfekuokite!
- Laikydami už danties vainiko (baltosios dalies) trumpai nuplaukite jį šaltu tekančiu vandeniu, įdėkite į indelį su pienu ir kuo skubiau vykite pas gydytoją odontologą.

9 pav. 33–43 dantys įtvirti vielos ir kompozito įtvaru

10 a, b pav. Galimi dantų spalvos pokyčiai dėl traumos

Patyrusius trauminių pažeidimų pacientus stebėti yra taip pat svarbu kaip ir suteikti skubią pagalbą dantų traumų atvejais. Po dantų traumų ir jų padarinių ne tik atsiranda estetinių problemų, bet ir visiškai suyra audinys, netenkama danties. Danties spalvos pokytis (10 a, b pav.), skausmas, patinimas, pūlinukas dantenose, didesnis danties paslankumas rodo komplikacijų grėsmę. Komplikacijos po dantų traumų dažnai būna nepastebimos, nustatomos tik ištyrus rentgenu, todėl būtina nuolat stebėti ligonį, patyrusį dantų traumą, atsižvelgti į gydytojo odontologo rekomendacijas.

Rekomenduojama pacientą nuolat tikrinti tokia seka: praėjus 1 savaitei po traumos, po 3–4 savaičių, po 6 savaičių, po 3–6 mėnesių, kartą per metus, 5 metus iš eilės atliekant klinikinį ir rentgenologinį tyrimą.

Laiku atvykus pas gydytoją odontologą galima išvengti daugelio dantų trauminių pažeidimų komplikacijų, dėl kurių dažnai netenkama danties.

BURNOS HIGIENA ORTODONTINIO GYDYMO METU

Gyd. ortodontė doc. dr. Laura Linkevičienė

Ortodontinio gydymo metu sąkandžio ar dantų padėties anomalijos gydomos įvairiais nuimamais ar nenuimamais ortodontiniais aparatais. Visos gydymui naudojamos priemonės labai apsunkina burnos higieną. Dauguma pacientų, besigydančių pas gydytojus ortodontus, yra vaikai, kuriems prižiūrėti dantis visada turėtų padėti tėveliai. Tiek vaikai, tiek jų tėveliai turėtų suprasti, kad ortodontinį gydymą galima pradėti tik tuomet, kai yra labai gera burnos higiena. Atsakingas, jūsų sveikata besirūpinantis ortodontas gydymo nepradės, kol burnos higiena nebus gera. Ortodontinio gydymo tikslas – ne tik graži, bet ir sveika paciento šypsena. Tai pasiekti galima tik jei pacientas nuoširdžiai bendradarbiauja su gydytoju. Ortodontai dirba savo darbą – tiesina dantis, o pacientas kiekvieną dieną turi rūpintis, kad dantys būtų sveiki, švarūs ir balti.

Nuimami ortodontiniai aparatai – įvairaus tipo plokštelės, funkciniai aparatai, plokštelės, nešiojamos ortodontinio gydymo rezultatams išlaikyti, – susideda iš plastikinės dalies ir prilaikančių metalinių apkabėlių, spyruoklių, kabliukų, sraigčių bei kitų dalių. Tokį ortodontinį aparatą pacientas pats gali išsiimti, išvalyti, aktyvuoti ir vėl įsidėti. Nuimami ortodontiniai aparatai nešiojami gydytojo paskirtu režimu, dažniausiai visą parą. Nešiojant nuimamus ortodontinius aparatus, dantys turėtų būti valomi kaip įprasta, ne rečiau kaip du kartus per dieną. Dantys valomi išėmus ortodontinį aparatą įprastu minkštu šepetėliu ir pasta su fluoru. Kruopščiai reikia nuvalyti visus dantų paviršius, tai užtrunka ne trumpiau kaip tris minutes. Baigus valyti dantis, kietesnių šepetėliu reikia nuvalyti ir ortodontinio aparato plastikinę dalį, ypač atidžiai tą pusę, kuri liečiasi su gomuriu. Svarbu gerai išvalyti sraigto, spyruoklių vietas, nes ten dažniausiai ir gausiausiai kaupiasi apnašos. Nuplauti aparatą tekančio vėsaus vandens srove ir išskalauti burną bent puse stiklinės vandens patartina po kiekvieno užkandžiavimo. Kartą per mėnesį aparatą galima dezinfekuoti specialiuose skysčiuose, laikantis jų naudojimo instrukcijų.

Kol dantukai dar neatsitaisė, jų susigrūdimo vietoms valyti reikėtų turėti specialų vieno danties šepetėlį. Nuvalius visus dantis įprastu šepetėliu, sunkiau pasiekiamas vietas reikia valyti specialiuoju.

Patartina vengti saldžių gėrimų, daug cukraus turinčių produktų. Šie valgiai, net jei burnos higiena gera, gali skatinti ėduonies atsiradimą.

Gydytojai odontologai prašo pacientų lankytis pas ortodontą nustatytu režimu. Praleidus gydytojo nurodytą laiką, negalima savarankiškai tęsti gydymo. Jei aparatas sulūžo ar nesilaiko burnoje, atsirado gleivinės nuospaudų, dantenų uždegimas, būtina kreiptis į gydytoją ortodontą anksčiau, nei nurodyta.

Pacientai turėtų suprasti, koks gydant svarbus jų vaidmuo, ir žinoti, kad jei nesilaikysi geros burnos higienos, gydytojas nutrauks gydymą anksčiau, nepasiekus norimų rezultatų. Gera burnos priežiūra, tinkamas aparato nešiojimas leis pasiekti puikių gydymo rezultatų ir galėsime džiaugtis gražia ir sveika paciento šypsena.

Nenuimami ortodontiniai aparatai – tai breketų sistema ar gydymui naudojamos atskiros jos dalys. Tai ypač veiksmingas ir brangus ortodontinio gydymo būdas, bet jis labai apsunkina burnos higieną. Gydymas breketų sistema yra išbandymas pacientui. Ortodontinio gydymo metu dantis reikia valyti daug dažniau, naudoti pastą su fluoru, tarpdančių siūlą, skalavimo skystį. Be pagrindinio dantų šepetėlio, būtina turėti keletą specialių. Dantų valymo kokybei daugiausia įtakos turi valymo kruopštumas ir tam skiriamas laikas, o fluoro turinčios dantų pastos ir skalavimo skysčio rūšis nėra tokia svarbi.

Ant kiekvieno danties esantis breketas bei juos visus jungiantis lankas ypač skatina apnašų kaupimąsi ant dantų. Breketai dažniausiai fiksuojami ant lūpinio dantų paviršiaus, tada gomuriniai, liežuviniai ir kramtomieji dantų paviršiai lieka laisvi. Liežuviniai breketai fiksuojami ant liežuvinio dantų paviršiaus, tai estetiškas gydymo būdas, bet burnos higiena pacientui tampa tikras iššūkis. Breketų sistema labai apsunkina burnos higieną. Aplink breketus, žiedus, lankus kaupiasi apnašos – maisto likučiai, bakterijos, seilės. Nenuvalytos jos sukelia emalio dekalcinaciją, prasideda dantenų uždegimas, jos pabrinksta, pradeda kraujuoti. Dantenų uždegimo požymiai rodo, kad burnos higiena nepakankama ir yra apnašų.

Dantenų uždegimas, apnašas aplink breketus neteisingai valant ortodontinio gydymo metu

Gomurio gleivinės uždegimas dėl blogos burnos higienos nešiojant ortodontinę plokštelę

Emalio pažeidimai, išsivystę dėl blogos burnos higienos ortodontinio gydymo metu

Apnašos nudažo dantis geltona ar rusva spalva, atsiranda nemalonus kvapas. Todėl būtina dažnai ir kruopščiai valyti dantis pačiam ir kas keturis mėnesius lankytis pas gydytoją odontologą ar burnos higienistą, kad profesionaliai atliktų burnos higienos procedūras.

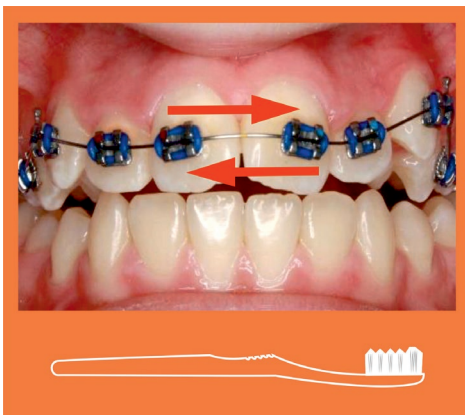
Dantų priežiūrai gydymo metu reikėtų įsigyti keletą specialių dantų šepetėlių. Jų yra įvairių ir jie pritaikyti išvalyti sunkiau pasiekiamas vietas. Pirmiausia įprastu minkštu dantų šepetėliu nuvalomi visi laisvi dantų paviršiai: lūpiniai, kramtomieji, gomuriniai ir liežuviniai. Nuvalyti reikia ir liežuvį. Ortodontinio gydymo metu šepetėlis greitai susidėvi, todėl kas 3–4 mėnesius jį reikia keisti nauju. Pirmiausiai dantys nuvalomi specialiai dantų paviršiui, ant kurio yra breketai, pritaikytu šepetėliu. Juo pašalinami maisto likučiai, nuvalomi breketai, ilgesni šereliai pasiekia danties paviršių. Tik kelis šerelius turinčiu šepetėliu reikėtų nuvalyti dantų paviršių iš visų pusių aplink breketą, ypač daug dėmesio skiriant vietai tarp breketo ir dantenų bei kontaktiniams dantų paviršiams. Vieno danties šepetėliu ypač atidžiai reikia nuvalyti sritį tarp dantenų ir breketo, taip pat šoninius danties paviršius po lanku, pačius breketus. Kontaktiniams dantų paviršiams prižiūrėti turėtų būti naudojamas tarpdančių siūlas.

Dantis šepetėliu ir pasta su fluoru rekomenduojama valyti net keturis kartus per dieną, bet šepetėlio gali prireikti ir po eilinio užkandžiavimo, nes smulkūs maisto gabaliukai gali užsilaikyti už breketo dalių ir skalaujant dantis ne visada įmanoma juos pašalinti.

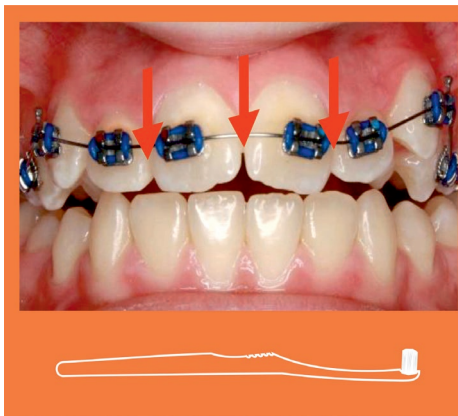
Labai efektyvi priemonė burnos higienai užtikrinti ortodontinio gydymo metu yra burnos irigatorius. Vandens srovė tekėdama per specialų antgalį padeda pašalinti maisto likučius iš sunkiai prieinamų vietų tarpdančiuose, masažuoja dantenas. Tai padeda išvengti dantenų uždegimo ir apnašų užsilaikymo tarpdančiuose. Specialus tarpdančių siūlas su pakietintu galiuku (adatėle) skirtas tam, kad būtų lengviau pasiekti tarpdančius už breketus jungiančio lankelio. Labai gerai, jei dantų siūlas yra fluoruotas.

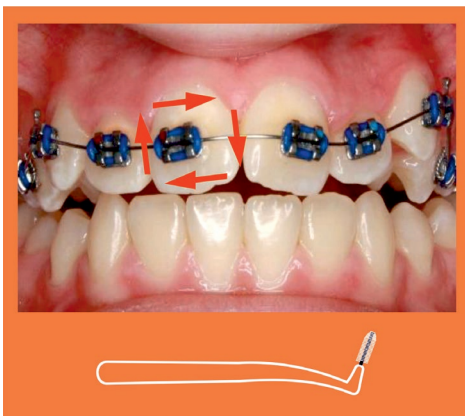
Ortodontinio gydymo higienos ir priežiūros rinkinys

1 šepetukas: horizontaliais judesiais nuvalykite dantų paviršių ir breketus

2 šepetukas: vieno danties šepetėliu nuvalykite dantis po lanku

3 šepetukas: ypač atidžiai reikia nuvalyti vietas aplink breketą

Antibakteriniai burnos skalavimo skysčiai padeda sumažinti dantenų ir skruostų sudirgimą bei uždegimą nešiojant fiksuotus ortodontinius aparatus. Rekomenduojama skalauti išvalius dantis ryte ir vakare bei po užkandžiavimo (iki 4 kartų per dieną).

Pirmasis neteisingos ir nepakankamos burnos higienos požymis ortodontinio gydymo metu yra paburkusios dantenos lūpiniame dantų paviršiuje. Dažnai pacientai nerimauja, ar breketai nesugadins dantų. BREKETAS dantų negadina. Apnašos kaupiasi aplink breketą, o ne po juo, tai yra ant laisvo danties paviršiaus, kur jas lengvai galima nuvalyti. Jei burnos higienos nebuvo pakankamai laikomasi, nuėmus breketą ant dantų lūpinio paviršiaus atsiranda baltų „debesėlių“ – tai emalio demineralizacijos vietos. Tinkamai prižiūrint dantis, valant juos pastomis su fluoru, dantų paviršiaus struktūra gali atsikurti, ir priešingai, neprižiūrint dantų tose vietose atsiranda ėduonies sukeltų pažeidimų. Pacientai turėtų suprasti, kad jei nesilaikoma burnos higienos, breketai nuimami saugant dantų ir dantenų sveikatą ir tai daroma dėl pacientų. Galvodami apie grožį nepamirškite, kad graži ir patraukli yra tik sveikų dantų šypsena.

Mūsų gydymo tikslas – graži ir sveika šypsena. Gerų gydymo rezultatų pasieksime tik bendradarbiaudami.

Ortodontinio gydymo metu burnos higienai ir priežiūrai turėsite skirti ypač daug dėmesio ir laiko. Tik bendros Jūsų ir gydytojo ortodonto pastangos leis džiaugtis gerais gydymo rezultatais.

Lietuvos Respublikos odontologų rūmai
J. Jasinskio g. 16, Vilnius 03163
Tel./faks.: (8-5) 212 2510
El.paštas: info@odontologurumai.lt

www.odontologurumai.lt